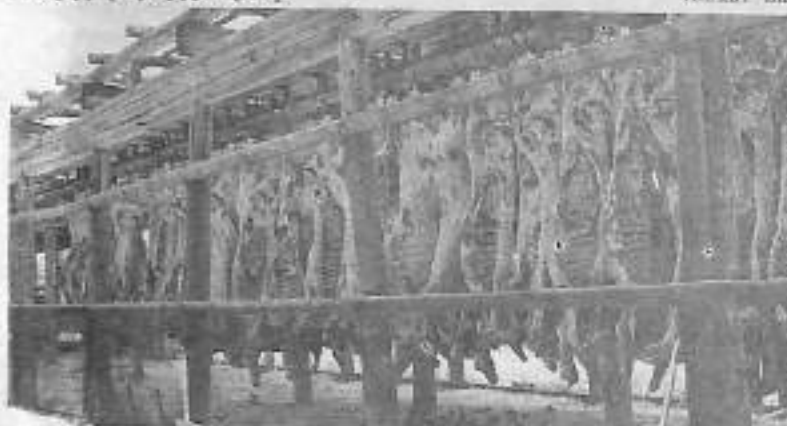

"Чурагчы" ТХПК клин буйлууналыз алтыны 22 күнүттө сүйөгү маассабылык өлөрүү сазаланан, алтыны 28 күнүз түмүктөгөз. Аны убаһа өлөрүүгөз турушчулар.

Кооператив сыяктыа бүсбэрин курдук, быһыл эмтэ
панааһастары устууга (опармаа) дуогабардааһытара. Ити
сүөһүлэри устала чааһынайыртан тутан, барыта 700 сүөһүнү
алардулар. Улууз быһыл уларытылы киирбит. Ол курдук
сүөһүнү тыһыанач ыһааһынынан мыйдан туталар.
Сүөһүлөккөр алурууга кыһаммктар, ити өлгөһү барыһын

кооператив байлагийн үзэгдлээр урсгийг наймлаасныг дараах, урсгайга 50 киби тогтоолгоор.

Өлөрүү мөсөн айырылгандай буюуларда мөнөсөр пымал-
тынан кытыллар. Тус-тусга салмаларга ашымын дон
туруллар. Үүрөн килерэн бары, анал уйары
элкэршоморыннан орусарын өлөрлөтөр. Олтон
тобон арааралчылар, туулах, тыл, тирен
арааралчылар, ийин хососчулар, о. л. а. тус-
тулуунан анал үрлөнтөр үтөлүнлөр. Сүбү
лебеда устун көһөн илер. Хосомут ийн
тулуунан хосю ыраастылар, наардыллар,
сууяллар-соголор. Буюуланган таһырды,
соголгон тардытыбыз кыскашкан эмг релес
устун соһон таһаралтшр. Илпизин тоимут сүбү
анарлар (кылулушлар) хаһаанчылар
кыскашкан тоитолго.

Улуттук үлөй, ысыккан сөзүмүсөйү
Александр Петрович Кузнецкий, „Бийик сүлүү
уойуута оро. Бийириининин арий арийе сүлүүтү
тутубут. Дюн үчүзү дый кэбигинин, от баарын
ингилор. Сүлүү бары мисесте тунага тааареттар. Тобогун
Горайга саһыл фермалыгар ағыстырса дуосбардыкты;
туудыг тутурирла эмю кесетинин ылыгына. Убайы
бүгүннүтүн өлөрүкүт. Сыганган калыктара. Бапта

200-нээс буюураа буюу. Үнэх, сыгны эгнэ тэнгүг эмдэ тулбал: Сыгната эгбэн туугар дьоннордосхут: Хосбуу Мадьагатаан Ф.М. Новгородов, В.С. Петров, Р.И. Сибиринов, А.Ф. Крожинов, Е.П. Стучков, Чавьртан Н. И. Нустров, Мындагьагьагьтан В.Е. Сыссыгтина, Кытаанхастан И.Н. Охоншигьагьтан, П.Д. Барашков, В.Н. Барашкова, Боролуусуулыгьтан дусгьагьбардхартыгьтар – „Илэг“, „Чобдик“, „Быйан“, Дьокуускайга „Алаас ага“ мадьянлыгьрыгьтыр алыга таларыгьт: Хааныгьбылалх бусарыгьтар кыламынлыгьтын уурабыт, упаноньалыгьты: Сыгны олуруугуу эмдэ бэглээр, хааныгьтыгьыгьтык үлэсээн бүлэргьхэгьт“ – дьон келсэгьт.

Алексей СЛЕПЦОВ

ЭНТУЗИАСТ-ТРЕНЕР КЭРИЭНГЭР МИНИ-ФУТБОЛ

Алтанхай 29 күнүгэр А.И. Фетисов алтанхай элбэх функционирований спортивнай комлексын улус ооскуларын илэс арылларлар комлексын минифутбол чемпионаты Болтурган төрүтүк энтузиаст-тренер Альберт Никольевич Михайлов сырдас жүргүзүр аман, ахсыс тогулун илэс күн устата үрдүк табылмаларга ыгытталына.

Күрэх аныгылыгыгар, улуус депутаттарын Сэбиетин председатели Я.П. Оконешиников, улуустагы спорт управленистын начальнига В.И. Дамдолов, Чурагчытаагы техникескэй иккелек директоро Е.В. Попов үөрөнөмчигэргэ экурда тылы аттылар. Барыта хабарон, уолкайа 16 хаманда кыттылыны ылаа. Күрэхсэбин кылабынай судуйалынан В.В. Винокуров үлгүлэтэ. Бастагы күнгө полуфинал бу хамандылартан 4 окурта нннннн күнгө таарыста.

Куржгэнийг Алберт
Мисайлов аята Болугур
болонхон болуулах анхдосго,
бэлэргээр сэлбэлэрийн
оросадагдз, СР тва
улаан астыгын угуулах
улаан Н.Г. Мисайлов
аргэнийг, СР үерүврийн
уулуух "Ымлы" уулаан болуу
лах бэлэргэ В.И. Мисайлова
ийнхэн үнэ устат бодуулер уснх
сүрлэгдэн дүн аснхнылор.

Николэй Григорьевич машык
кохайр: "Здравствуй, Алёша!"
кыра сыһыттан сүртэк
дыһуураах устат. Ошон сүртүрөн
булу, С.А. Новгородов атынан
Чурапчы орто оскулатыгар
тренинги сыдыан, ити көрүнтө
оскулору убуян, бэйетин база
өтүүнө уонна тораһуттэр
өбүдүлөрүнөн тутас сытар
улуустартан садалан,
Дьюкуускайга ыһыһылар
курскэһини тэрэ үөрөнчүһүн
лиһон курскэһини тэрэ. Кили
сырдык аһын үйүтүтэр машык
таһымнаах чемпионат аһыс
төхүлүн ыһыһылар. Бастакы
сыһыларга мөһүйтө садыһаһын
буһун булу, кытаһын аһаһын
аһууах этэ. Ошон сыһытан сыһаһын
ыһыһылар буһун, оскула
хеммэһини аһаһын эһитөн иһэр,
курскэһини сүртэк сыһыһык
ыһыһылар буһун. Үөрөнчүһүтэр
эт-хаһ өтүүн, тактикалар,
сонһуур техникаһылар сүртэк
түрүһүнн сыйһын иһэр дһон баһаһын

төлөөс нээдэг. Комитетийн спортын
мэдээлэлд чорчигчдын тэргүүлэн
бэллэгчид мэдэгдэх дэвшил.
Миний урьд нь тренер, наставник
Н.П. Федоров үүрэг
үргэлжлүүлэн үргэлжлүүлэн
тренер, үргэлжлүүлэн ону сэрхэ спорт
комитетин нөхцөл тууралсан,
миний футболу бэллэгчид
керүүл бэллэгчид
керүүлээрбилэг. Онон сэл айлы
оюулаар хөгжөөхгүй мэдүүлэн
керүүлэн үргэлжлүүлэн. Мин баг
санам дсэн, нөхцөл
керүүлэнгийн тиймэг бэллэгчид
бэллэгчид турара буолар дсэн. Бу
спорт бэллэгчид, маасайд керүүл
буолар, нөхцөл, бэллэгчид чөл
тууралсан доруудай буолууга
улуйар. Уулуун урьд нь өтүүлэн
спорд, футболу уулуунг уулуунг
В.Н. Кривонизингийн бэллэгчид
дэвшил Чуралган орл
оюулаар физкултуур
уулуунгийн тиймэгчид
үргэлжлүүлэн. Кийн сэл айлы
бу керүүлэнгийн кетэн уулуун
туулуун сырлар, бийн дэн
керүүлэн ишар айуур-уулуун, онон
бийн, керүүлэн, кийн
дирингийн маасайд уулуун
үргэлжлүүлэн. Миний футбол бэллэгчид

улууспуутар сага сайдан эрэр
снэри кэрүз дигэн этгээс наад.
Оноо хэлдээ, бэлхүү сайтар
улууспуутар Уус-Алданга Мнз-
Хандаласка сүрдээк күүсэ
соннуулар. Алиберг Никласен
ситимистриттэн агуунаха, 2005
сылтааха Дюкуускай куората
ытылыыбыт чемпионнаа ты
сиритэн суос-содоток хамаша 4-
с миэстэни ылары ситиһэн,
сүрдэбин дигэн үөрөн-төтөн
кэблэтин ойдуубут. Оноо Мирэй,
Нерсисри курдук күүстөх оҕо-
лантах, баалаах куораттары
күннүгэр хаалтаран, нииһи
күөппү тахсан, улаханнаык
сөлүстэлэбыт этэ. Аны биһир
республикатаҥы таһымтаах
куоратһинга Дюкуускай куорат
“Зар” дигэн футбол хаммаһаппа
кыйып, ты сиригэр даһыны
маннаык көрүт сайдан эрэр эби-
дигэн ойдуубу саҥан кэблэти-
гэр. Эбэн этгээс, бу чемпионат
Алиберг Михайлов сырдык
көрөһүүгэр эрэ аһын ытылар,
— дигэн эгэр кэрэгэй бусуо,
оҕолору спорка пропагандалаһып,
күннүгэр чэстэн-сэбик оҕолорго,
дорубай буюулардылар ыһарар
курок буслар. Улуустат төрөтөн

управленияга, оскула
директордору ону өйдөөн,
улаштылык өйүүр бусан эрэлэр.
Спонсорларбг сын айны элбон
ишолор. Бүгүнтү турнирға бөкс
үтүс биринж турсурулар. Оңот
улуус саламаталын да өтүтгөн
болсомто уурулан, турнир
айылылыгылар кетэн, ошонору
эзэргезибитеризэр, мин ажа кайи
буолан тураммын, сүрдэбин
уоробин көнө дөлүгабын”.

Успай түмүк, хаммадан И-
кы мнөстө Д.П. Коркин аягы
республикага олимпийскай
эролгори багмнир оскула-интэ-
ри пэт иттишчө итэбусулар.
И-е мнөстө С.К. Макаров аягы
Чурагы тимеиетин хаммада
тигист (тренер Н.Н. Абрамов).
III-е мнөстө С.А. Новгородов
аягы Чурагы оро оскула
үрөтө итэри тадыстар.

Анал бэринстэри "Бастыг
эртэри" — Чагыл Попов (Чурагчы
орто оскуолага), "Бастыг
кемүсөөчү" Топя Семенов (инт-
ринэст-оскуола нигилөөчигэ),
"Бастыг кимен көүрөөчү" Алфоя
Кокуров (гимназия), "Көсөлүлүк
оонһоочу" Саяа Федоров
(Сылаг), "Чагылхай гол
күлөрөгүн иһиг" Айсен
Федоров (Чурагчы орто оскуолага),
"Кыыйыга дуулуурун иһиг" Коли
Монастырва (интэринэст-оскуола
нигилөөчигэ) ыһылар. Маны
таһынан, күрэхтэһин
тэрийбөчүлэригэр, судууларга
үрдүк таһымнаахтык
ыһылыгытаргар, "Сага олох" анал
корреспонденттар А.М. Слепцова
футболу ор сыларга кименик
сырдаспыһын иһин бэлэтэри туу-
тартаһылар.

СЕМЕН ЖЕНДРИНСКЭЙ

Хасраты и матушки:

1. Альберт Михайлов
терепуттэра.

2. И-ны мнөстэ бусад бүтэнгэр-
нэст-оогуула хамгаалдаг.

Спорт

КЫТААНАХ КЫРГЫТТАРА -- РОССИЯ ЧУЛУУЛАРА

Дойдубутган Кыргызахстан гэбигимбэлэр 14-ссылы башла. Онон, кыргызахстан этгэх, киниги ошолору уонна бу суруйар кыргызахтарбын үчүгүдүк библиишпи. Ол эрэри, кинигиэр тустарынан иштэбин, ситиһин,орини кэли туттабын. Мин эр буо.уо дуо, чурчгылар бары кэли туттуохтаахпыт. Кинигиэр кинигиэри?

Сания Воситовна СЕДАЛИЩЕВА (халқаросиёрат)
1993 сыллах төрүүх, Ийиз Бостон Седалищевтарынан,
аҕада Кытаан Кыргылар Институттарынан төрүүтүктөр. 2011
сыллаах Кытаан оқуулары бүтүрүп, Билим
ЧПФКСИ-гар үөрөнөр. Маас-республика 74 кыста Чугага

НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБЩЕСТВО МЕДИКОВ.

Сүрүн сипаттамалар:

- 2013 г. Россия чемпионка, Москва к.
- 2014 г. Аян дойруга 2-с микста, Дьюкууский Россияга 2-с микста.
- 2015 г. Россия чемпионка, Москва к.
Аян дойруга кубогар 2-с. Киргизия.
Аян дойруга кубогар чемпионы (аппа)

Мань тайвэнь Саха Республикатын Чурагчы улуутун,
"Маньчары олоһуударын" хас дууэны тукхуттук чемпионна,
игрээр.

Наталья Львовна ИВАНОВА (хөлс) 1995 с. төрүүл. Кышпаш оскулатын 2013 с. бүтэрбит. Билэтин Чурапчы кышпашкалар ИБМ секциелестарын иккинээр үөрөтөр. Наталья ийтин Англияныла үүтүлбөк бисибит. Мин Кышпашкада сибиттирим сазы, улуу, халыылар кыра кыкы Ортоку Намда сайылан дунугар оттонон-мактылап, туой сырдаскыс окубу минин төрттү-хорута улэтин салдыарын ойдуубун. Отукам бисибит улаган, ороно-уруута ыраатин. бу суруйар Наталья диген улукан кылыа 85 кыккыттан үйбө кыккыттан пирого спорт мастара, мас-рестлинг мастара кыккыттан бисибит охубун. Сын-хонук түрүткөк дигени алаар эбит.

Сурүн ағнаһы:тор:

1. 2013 г. 19-е "Министеры олимпийский" үрүн көмүсү призер (Чурильин).
2. 2014 г. 6-е Саха сирин спортивной олимпийскийлар 2-е микст (Григ).
3. 2015 г. Мис-республика Россия 3-е микст (Москва).

Малы табылган, тигирек, мал-реситинг республика,
үтүүсүз мал-реситинг чемпионна, привера.

Бу кытлы нейтрал, кыра окуучулардын спортка жакын келип, кыргыздын спорттук кызыкчылыктарын таанышып, киниге фигураларга уюштуруп, мыйзамды тренерага ДН. Макаров (картыктагы орто) ушакан келген билимдеске негиз. Дмитрий Николаев киниге таанып, Мичин Яковлев деген чыныгы адеминде СР спордун маастарын, улус, республика чемпиону, призер, атак соннуулар эмне СР спордун маастарын Сергей Борисованы (10-кыш) иштеп таанып. Киниге таанып, адеминде "Мамакы соннууларын" чемпиону, адеминде куркатып кызыгып, адеминде, призердин кызыгып, адеминде ДН. Макаров 6-9-кыштарга уоратып, эрийбит. Ошон бир деген окуучулардын билер спортсмендер эрийбит, уоратып таанып фигуре тренер ДН. Макаров маастарлыгын эе негиз.

Олтон соторунаарыга чулуу спортомен кыргыттары
Сания Саламатжанова, Ниналия Имановна Кытапчосова Ийне
күлүнөн сиблестен, эрдикчилбизтер (байлык Е.Н. Потанин)
уюмга табылганга биринчи убаканы багыскабыз. Олуу
үчүн!

[illegible]

Flight ПОНОМАРЕВ.

Аһымал санаа

**КӨМӨБӨ ИЛИИБИТИН УУНУОБУН,
БЫҢААРЫЛААХ КЭМНЭ ӨЙҮӨБҮН!**

Бу күтөр сал саржалыгыга, бырашыгы Саймон Сивден баары-суба сүүрбөтүн түзүлүшкө. Ол эрэри, киши олох кыра эрдигитен ыарыгыны кыгга күнгөтө омулар күүнө өмүдүбөтүнө, олох тулутар кытаныш сийилүүдүмүн киши убаастылар, ээрин көрбөсө, ыгыктылар синаага кетүүнү. Киши дини онойо — гүлчөккөсүз дини олох ыары-хан ыарык. Ол жбтэр перебралымай паркчегин.

Азиза Павел, ийбэт Елизавета уолларын орус калыбынан көрөн-иктэн олоххо бардылар, олоху сыаналыыр, ырыаны утары охсунар тын итти таһаарбылгара, бэйгэ туста хорсун батыы бусулува. Самсон билигин коммунистерга боноттир, коммунисттер-инсээр, санатан сайа этэр кыластах. Оссо адыһы сый анараа отуттар Самсон наар сылар этэ. Уна тараа улахан токурутуулаах бусуан биир түтүлүгэ "Операцияга берил", — диин бусу-бута. Ийбэт Елизавета уолун Санкт-Петербургта операцияга илвэрэ түбүгүрбүтэ. Ити 2011 сыл ахсынныла этэ. Ол эрэри, операция-лыры акаастабылгара, "Безидеиан" диин ыраахан ыйаах таһаарбылгара. Елизавета уонна Павел олу кытта олох себүтсөтүгүтэр, Тележурналир биригүтэ Геннадий Николасов Романов диин учуонай тэрийбиг кинини туһуан килэсбигүтэрин көрөн асыгытаахтар. Россияда олох атын методиканын эмитир, дьарыктыр, реабилитациялыр кини бусуларын сырыгытылгара. Елизавета сүөм түтүн спорбокох, уолаах ийб

бухалтазына, быйыт 32 эргини
ыңырыулапкаа оңорон, дысун уоша
трелердин үлөтөр.

Самсон ууга агааза хамгаарийнхныах буюун багтаан улахан эрхийн юероро. Реабилитация түмүгүнүн агааза коноц хамсаагари улаштаа, баянгин икои агааза хайаан тулар буюнша. Кэтр өгүгүр айбуун сукх хамгааргата сыйл-соруу турар. Он сонго хамгаарын хонгуруулуур агаарга баяр буюнша ирднэр эби. Самсон хамгаарын ситийнх, улуу эби хамсаган хаанын эргинрин эрхийн бусгаарын ойдуух тулаахын. Очигутар, Самсон оссо эбиттэн кэлсэгтэх сансаадын да, байнгинэр да эрэг улаахнаах. Эблэх кэлсэгтэн кэннигтэн бэрт тооооооооо түгэн баяр буюнша "Ул эби сай-даргаар, хамгааргаар модульнй оргоношнескай агаарга оноробу", — дикх Санкт-Петербург баяр реабилитациян-яр кунн этии кэлсэгтэн. Олуе уочагатаах уонна мээгэ бэртлэлтэ этиний хайаан да тулаагата, Самсон ийгэ, агааза сыйл-соруу хамгааргата айаанэр. Мэвнэх түгэн ани кэсүбүгэ хааны. Ол эрээр, бу уугутуе шара-шаргааран турар механикакай агаарга олуе харахан сыйлаах. Германияга эрэг онгобулар аниаахнаа технология буюуэр. Күөрмэаан улахан тэртлэлтэ сыйл-соруу кэннигтэн, кэмэ уугааооооо. Онон Самсон дикх Елизавета уонна Павел, чугас айаахга-ра баяр дойдумаахгаарга эртлэрэ улахан. Барыта 500 тыһыынча хары хомулар түгэннэр, тута ити агаарга ыарыи дикхгаар сээ түбүгүннэрэг онгобулун, Самсон хамгаар кэлсэа кэннигтэх.

Бу дэлд сэтгэний 14 хүнүүдэр уугуус дyaлaлзын көбүрөөгийн оид аһымаш аявч тэрлэгч, "Айһыг" Сыннаашыг кыингүдэр күнсүр бүтүсүкчээ. Бирдигеестон тэрлэгч колл ективтара, Төлөй ноймисогтн охосгоохоро кыях бээрывч, "көмзөһөбүт" дон савнаарыг тирөөрлөбигчтэрэ үгүө холон бур, мэхалнаах дьааша буслар. "Айһыг кыһгэ аһынвас, күн кыһгэ көмүсөө" дон мэхалк бһаарьылаах түгэлгэ элгитэр сахм норуонугар мууларй элгй бээр. Онон кыях бээрывч, күүс-көм буслан, бу аһымаш аявч күнсүргчэр сүлддартыгыгар ытырабыт. Үгүө саван үс төгүл улаатан эрлгчтэр. Онон дьоммуг-сүрэгбиг туора турбааза, көмөсөһүхчтэрэ, элор кыһгэһ өйбүл бүтүсүктара дон эрлгбиг.

Эдмунд Ф.С. СЕДАЛИНЦЕВА.

Счета для оказания помощи Сивцеву Самсону Павловичу

РОССЕЛЬХОЗБАНК
Сивцева Елизавета Васильевна
5244480608643283

АЛМАЗЭРГИЭНБАНК
Сивцева Евдокия Павловна
4098880108729948

СБЕРБАНК
Сивцев Самсон Павлович
639002769003137786

- Юрий Иванович,
баһаһыста, бэйһи тускуһи
сәһһи тус эһи?

- Мин 1986 сэлэхэд Уул-
Алдан Бороонутар күн сирин
кэрбүтүм. Идэбинин үрдүк
үөрэхтээх гориспын. Отухула
оройнуонутар инспекторын

анаян үлбэр саглаабыг. Ой
үзэлтэсэд 2014 сэлтэн СР И-
Дыгалага Министрствын
ийнхон Длоуусайдагы виед-
омовенной охона подразде-
лений правовой отделенийн
нашываланы шимити. Күн
бүгүн министристибо
дыгалага, эрдэмтн уюм
хайрсагийн, "бурагы улуулуур
бу салаа нэгиллийн анхан
үлбэри хамин.

- Дээ, бу снга үдэлэн эрор тэрлгэ туһунан бадмаһыста сыраһа тус эр?

Бары бичирбиги курак, олохтут тэниэ бэрг бальханынык күнүгэ сайда турар. Хомойуох иһинэ, сайдыыны кытта тэпэ олохтут мэхэ оруттара эмэ куурабын тахса тураллар. Ол курак, араас таһымаах буруйу оноруулар, уоруулар, халыһылар суох буолбастар. Минньа, минньа көсүүлөр (преступность) буруйууларын туһугар араас хабааннаах үтэ уосай полиция бэрэдрэһинэ олохо күүрэр. Биһиги тэригэбит Ис Дьыла Министрэкэбэтин иһинэн структурнай подразделение быһыынан үлүһэр. Ол эбэтэр, уосай үлэбит барыта "О полиции" дигэн Федеральнай сокуонна сүкүрүһү ыһыттар.

- Үлд ханамыгта хайнах
Бэлтгүүлнэий?

- Багийн тэргэлбэгт юридич-
ский уснта физический
оригталери калта багаччы

государственный да

тэригээр, мэдэвчлэнэр бийгнэ
онбугутунга туһаныхаарын сеп.
Үлбиг 2 көрүгүнэн ыһылар.
Бастаагынан, объектнэй дигн. Ол
агаа, хонгуруулга ыһыгыбы
объект тоюру коридор. Хонобур,
объект халары, шдыгарты
пынахастарыа, снпализация үлгэ
полиция, одельгар, бийгэ
тийгэр. Очюбуа, кыгас км
иһгэр попрезентлене сотрудничаста
мюстэтигэр тийгэр. Тийгн,
үлгн ыһылар. Иһас көрүмүс
суһал кююка үлгэ (кююка
экстренного ыһаса). Иһаиик
суһал ыһаары: хонобур,
мэдэвчлэнга, общественнэй спрто
итрик күйи киригн айдаар,
аралданылар түгөнгэр бусгун
сеп. Агыһааны бигр да тыгы
быһарбасод, кююканы бигалга
да, полиция сотрудничаста ПЦО
(пункт центральной охраны) кыгас
км иһгэр тийгэ, үлгн ыһа
буруйдаары тута охсухастаар.
Саяа тэригтэбиг бырыга 21 шта-
таах, мийгн 12-тэ агтесствоннэй
сотрудник бусгунстаах. Үлг
бийгннн сүрүгүнэн эер.

- Үүд хамьялгүйн
көрөөхд, тэрилгэлэр тоно
сэлгэрэлтэр, бу сана
хамсааһыны?

Олус сэргээнгэр, ыйлалалханнар. Билэли Чуралы аниан эро хабан үлэнибин: биллэли тэжээли. М. тэжээл

Ихний үзэгдэл, 20 тэрлэнг
нэрээ үзэгдэлээ санхүүгийн
хүснэгтээр. Ийнхүү үрбэлтэй
төлөөл, бэрлэл 50 тэрлэнг
бүтэн тохруу үрбэлтэйг дөм
огаардасгүй тэрлэнг тооц

тэймчиг турара да, төлөө элбэх
хүнийгээгн кытта бийрээ
үлсгээрээ оруулуулбал. Дуугаар
барыта бийрүлж олобуулар. Алы
ессеэ бийри эбэн эгээлгн
бидарайн, ситилжсэлгнны
турууруу үбүн тэрлээ бэйгээ
уулар. Күн бүгүн мөхтөж үлгн
бийрээс сэлэнэбэл.

-Төрөлтийн хажууруулга хийлгэтээр буулгахха, сынагата хийхнийг?

- Манай андл оюотоммут тариф боар. Быха хэргүйн эгтээс, хэлбүр, хаахайн; "Мин махууһилманын хастан эрэ хаста дигри харьбылсатбын," - дигр буулбарын, янги ол юм устайгар дуосаар түһсээр, тариф чөлөөн бэйлүгт. Сыны олук ырахан буулбар, хаянык багзар бэйлүн эйгүн харьстанар салайаачы, предприниматель бу олгоо кирсөн сол. Эгэргэ дьлн, тулаар харьжалалхн буулбарын, сынналтын да хонутук аһар буулбар дик.

Олус туһалах үлэ хайыскага
улуусу сугар сажалынан эрэр
үөрүүлэх. Бу үлэ олохтоохтук
кэирдэнэ, элэни
санаабыгылар, улууска буруйу
онорчу абыһыа дуо?

[illegible]

тлийн бүрхүү өнөрсөн сэл. Өгсөн бишгийн мадаанын (агын да тарилга) харцы таллуур өнөтүн тогорууланар, хоньныны бигдээр да, буулийн хоньныны барилдлар. Машин танаардсаа, арыгы илгит кийн буруйу өнөрсөн илгит үлсөлийн проуча садаланар. Бишгөн туран, дьон-сараг, ынчигтар да өгсүрлийн талданын баар бусуудын эрхлүүлн.

- Эхний сүүлийн, коммерческой хабааннах тэргүүтэй буюу буюулахыг. Улус ылар обиктвеннай үлэлтэр-хэмнэлтэр инниктин бишгэ үлэлтүүнээ түүх снхилдэххэн?

- Бийнги үзлийн-хамсаы олорор улусулт олорор кытыларга толору батемит: Ол кытылар, төһө да коммерсеский тэрнэгэ дьогэрт; бийнги бары бу улуска буруйу олоруу арайлырын тулутар орустунан сыйдыабыт. Онон, бийнги үзүлүһөхлүг дии санынбын Ордук улахан дьаһалларга биир өй үүнэн- санаанан салайтар-хастына, баар кытыларга кытылхыт.

- Түмүүхээр, улууус дьонугар-сэргэлтээр баяа санзаан?

- Кини сирдоби споро ағу
кытас. Ону сыналдызыг

патшалыгы. Ордук элэр бичиг бир
улус хамсалыгтан, арвас буруй
эпорууга тийиен соп. Ошон, бай-
ыргыи харыстыыр ком киле дин
аналыбы. Ол тулутар басы басыр
улусуны, улусуны, улусуны.

нүгүн дээс көрсөткөч дьаа-сору
түтөсүн!

**РОССИЯ ИДМ ЧУРАПЧЫ УЛУУХУНААБЫ
ОТДЕЛЫН ЛИЦЕНЗИЯЛЫЫР –КӨНҮЛЛҮҮР ҮЛЭ
БУЛТ СААТЫГАР (НАРЕЗ УОННА
ГЛАДКОСТЬОВАНАИ) ЭЛЕКТРОННАЙ
САЙАБЫЛЫАННЬАНАН ЛИЦЕНЗИЯ ХАЙДАХ
БЭРИЛЛЭРИН ИЙТИННЭРЭР:**

1. Бастатан туран, www.gosuslugi.ru деген государственнай онгогу оңотор сайтка кирирүт.
 2. Экран унга өтүтүр "Личный кабинет" аныктар "ВХОД / РЕГИСТРАЦИЯ" деген функцияга регистрацияга ирик буулахында, "РЕГИСТРАЦИЯ" дегенге кирирүт.
 3. Онго арастаныпкызың, аякың, аяң аягың, сутабай толуктунун нүмөрин (баш буулагыңа, электроннай почтагың), ирденилгөр СНИЛС, ИНН, пааспар докумунтар дашыйдырың, паролуңутун толоруңут.
 4. Бу көнниттөн регистрациаламмыкыагытын активациялагыт (код ык-тверждения). Активацияны пааспардак тийиң, Дюкуускай куоракка "Ростелеком" тириттэигэр, эботор Чуралчылагы "Мои документы" эбик онгогу оңотор кирилгө онотуруксуңутун соң.
 5. Активациялаптан баран, эмиз www.gosuslugi.ru сайтка кирирүт, уонна "ВХОД" деген функцияга кириң, сутабай толуктунун нүмөриң, байың паролуң суруйан личнай кабинеткыагытар кирирүт.
 6. Ол көнниттөн "Государственные услуги" уонна "Министерство внутренних дел Российской Федерации" дегеннори талаагыт.
 7. Тахсыбыг ислииткэсн байыңт надыйар услугагытын талаагыт.
- Халубура:**
- Выдача гражданам РФ лицензии на приобретение охотничьего или спортивного огнестрельного оружия с нарезным стволом и патронов к нему;
 - Выдача гражданам РФ лицензии на приобретение спортивного или охотничьего огнестрельного гладкоствольного длинноствольного оружия ...
8. Салгыы "Получить услугу" деген баттыагыт.
 9. Электроннай илии баттаагынын туттубат буулахыгында, "Использовать ЭП" дегентөн талочкагыт ылаң кобитүрүт, уонна "Далее" диилгит.
 10. Кириң баран, бэрилгөр реквизиитэри барылаң толоруңут.
 11. Кыһыл звездочканан * бэлгитэммит строкалары хайаң да толоруңут.
 12. Кыһыл звездочканан * бэлгитэммит строкаларга сурутлар дашыйгыт сукх буулагында, "Нет, не имею" деген тыллары туруорукусуңут соң. Ону таһынан чыгыһыгыңа, ыйы уонна сылы хайаң да туруорагыт.
 13. Сайабыдыагыңа бүтүник строкаларыгар "Обязуюсь предоставить ..." деген сурутлукка хайаң да талочкалары туруорагыт.
 14. Ол онго "Подать заявление" деген баттыагыт.

Россия ИДМ Чурагчы улуунугар отделение
гивильяр-консультуур үтэ үрүккү инспектора
полковник лейтенант И.В. СМЕРНИКОВ.

БААР КЫҢАЛБАЛАРЫ ИЛДЫРИТИҢЭН

Ааспыт июндорбэ Чурапчы улуусун баһылыта А.Т. Ноговина улуустары ГИБД сотрудиастары кытта көрсүһүү түрүттө. Күннөт сүһүнүм, улууска баш турар үл-хэмас тула сүһүнүмү.

Санатар бугласаха, ааспыт 2014 сылтан улуустаагы инспекция үлөтэ күүһүрэн, согуллар кунтэ дьуһуурустубаа тасан, суол быраабыланын тутуспат уруулаа олорондулары мисэрэ тарыллалара, билирэнк болуомто кинилэр киирбитэ. Ити эрээри, арыгы иһэн баран уруулаа олорду, суол сайгаллара, килин бугурут килин алуулук уламат суол быһылыаннара тасыллаа кинини дьаксылансоро.

[illegible]

МЭНЭ АНХНЫН БЭЛЭГЭЭ

Мундаах чорынгийн, улуус даахалтага ГИБДД
согдуудыгтаа кытта биирэгэ улууус
суоллардырҕар өйдөтөр, сэрэтэр хабашаах
муннаады кэмнээн кэмнэгэ тэрийбэрэ
быһарылыа. Илгээтин улууус иһигэр права
ыларга үөрэтэр тэрийэлэр үлүһэрин, үөрэхсэрин
хонтуруолта кыан, үөрэх хайыссыбытын үрүстэрэ
сорукапта. А.Т.Ноговицын бири болоттэбыты-
тын, права ыларга суол быраабылытын үөрэттин
толору бэриһэр бусулааһын, уруула арытын иһэн
баран олоруу бобуларыын, суоллар пассивер
дыһаатын иһигэр толору эппиттэһини сүтэрин
туһунан өйдөтөр, профилаттика хайыссылар
үлүһэр, үөрэх чаастара итгэсэрин болоттэпта.

Ийнэвчлэл, инсепктив дэон-сэргэ ортолугар
ыгтар үлгэр-хамнаага олохтоок биэри нэгүе сыр-
дигилара былааннанан турар. Маныха, бу
хамсааһын үлгэр-хамнааса биэр сүрүн комонэн
буолуо, — дээн согулдигтар санкаларын
үлгэрлэллэр.

Мулных түмэтэр, суолга бытаанык айаннаһын хайа бодарар өтүтүн эрэстөх айаны-сырыһы мөккүлүүнүн санһан турат, улуус дьаһылтпа суолларар айаннарын сырыһын көмөйдүр сааг оорудууһун аһыһаһа күүмө оһоһоһун биллүтө.

Балабанов бодмигээ Н. БОРИСОВА.

ТҮН БЫЛЫРГЫНЫ БЫИНЫ СЭГЭТЭН

Үгүйзэнэр, чинчийлэр, архып докумуннара...

"Сага олох" хаһыат анал сыһыарыта № 2.

Улууспут «Сага олох» хаһыатын алтынны 3 күнүзэби нүмэригэр "Төлөйдөр түгэх төрүттэрэ былыргы дьыл быыстарыгар" - дьин философский наука кандидата, доцент Е.Г.Винокуров, педагогической наука кандидата, доцент П.Д.Гуляев илии баттаһыннаах бэрт кизн далааһыннаах, дьин ис хоһоонноох көрдөөн-булан, архып матырыйаалларыгар, номохо, үгүйзэнгэ, норуот сэлэнигэр олобуран - түмэн Төлөй нэһилиэтин историятын туһунан ыстатыйа таһаардылар. Бу үлэбэ киһи сэнээрэрэ элбэх. Бастатан туран, нэһилиэктэр историяларын сырдатыйы, суруйуу, кинигэ онорон таһаарыы научнай-чинчийэр үлэбэ тирэбириэхтээбин туһунанэтии оноруллубут дуу дьин, холобура, мин ылынным уонна сөптөөх этии оноруллубут дии санаатым. Бу ыстатыйа сүннүүнэн, икки түгэнтэ тохтоон санаа үлэстизхлин наадалааһыннаа аабын.

Бастатан туран, үйэтиги болпуруостара:

Улуус былыргы историятын ырытан, сааһылаан, чинчийэн үөрэтэргэ, олохтоох сэркээн сэлэнниттэрбит сэлэннэригэр, ытык-мааны кырдыабаастарыт Г.Д.Ефимов, Н.С.Соловьев, Д.С.Посников, Р.М.Саввин, К.К.Пермяков, Д.П.Пазарев курдук дьоммут кэс тылларыгар, кинилэри уһуйбут дьоннорбут, этнограф А.А.Саввин, уһулунчулаах краевед Д.И.Дьячковский - Сэлэн Болю архып матырыйаалларыгар олобуран, билиннитин тэннэи туһун, историческай, археологическай, этнографическай баайын-дуолун, нэһилиэстибитин төһө кыалларынан, үйэлэр улаапарыттан ороһон, былыргыларын тилиннэрэн көрөн, үйэтигэн үөрэтэргэ сананан нэһилиэктэринэн бу кэлин уон-сүүрбэ сылга баа саанаан салайтаран, этноэстадар-краеведтар куустарынан үлэ бөбө барда. Түмүгэр, нэһилиэктэр историяларын кинигэлэрэ табыстылар... Мин өйдүүрбунан, А.Т.Ноговицын улуус баһылыга буолбут күнүн улуус музейын тон-хаһаа дьомутин үлэтиги болпуруоһуттан сааһаабыта, ол эбэтэр үйэтиги болпуруоһун, култуурунай баай-дуол болпуруоһун (үөрэтик, чинчийи, түмү, харыйы, оноруу) инники күөккэ туһун, ону бүгүн тоһоһолоон бэлэтиир тоһоһоох. Улуус бүгүн сылаас, ыраас, үөрэтэр-иитэр, тэрийэр музейдаах олоһор. Мантан уопут ылан, нэһилиэктэр, оскуолалар, тэрилтэлэр музейдара фондалара чамчөтүлүн, экспозициялар аныгылыы сиринэн оноруллан, көрөөччүлэригэр ааннарын тэлэни аһаахтара дьин санаанан салайтарбыта саарбаа суох. Дьининэн, музей фондата (таһымьтан уонна хаһаайыһыттан тутулууга суох) хонтуруолланырын, улуус музейи сүрүннэһиэхтээх. Очотугар, хомуллубут баай-дуол ыһыллыан себэ суох этэ. Холобура, бу ыстатыйага «Төлөйдөр туһунан нэһилиэк буоланнар, өрө тыһааллар, Сэдүөттэригэр маһаналлар. Бу туһунан

СУРУЛЛУБУККА ЭРГИЛЛЭН

докумун Черкөөхтөөбү П.А.Ойуунускайга аналлаах государственность музейын фондатыгар баар. Өсөс бу фондата Ф.Борисов кинээстии сылдьан наһараадаламмыт кортига хараһан сытар...» - дьин суруллан ааһаачыга тийдэ. Чэ ити, бу кортик Чуралчы А.А.Саввин аатынан история, этнография музейыгар хараһа сытар Чуралчы баайа-дуола буолар, Андрей Андреевич бэйэтэ суруйбут аакталаах. Хайдах Черкөөх музейын баайа-дуола буолбутун өйдөөбөккө оһоробун. Онон улууска баар бары музейдар фондаларын инвентаризациятын ыһтан, ити үлэни сөргүтүүхкэ дьин этии киллэрэбин. Олохох киридэр хан-ык. Кэники сылларга улууспутугар Я.П.Окочешников салалталаах үйэтиги хамыһыһыта улуус дьэһэлтатын ахсаабат көмөтүнэн, бу үлэни бэрт тэтимнээхтик илгир-саһаһыт дьин бэлэтиэхкэ наада. Холобура, билгиллээх сөбүсөһкөй-партийнай деятель И.Винокуровка ыһыллыбыт төрөһиннэрэ, сахатан бастаахыраас, общественной деятель, сырдаттааччы П.Н.Сокольников үбүлүүйдүк дьаһаллара, Олонхо сыһынан, Маһаайы ытык ыһаахтыр сирэ, бөһөт үлэтэрэ түһүлүн тахсыылара, Улуу Кыайыы 70 сылынан өйдөбүннүк, бэллэлэр, стеллалар, аллеялар, балаһаннар киһини үөрдэр, өрө көтөдөр. Ити үлэлэргэ кыттыһыан баһалаахтар санаалара күн-түгүн күүтүрэр... Иккисинэн, ыстатыйага "Улуу Куданса ыһыллыктарынан" - дьин бырайыак таарыллыбытын быһытынан, уонна бу үлэбэ кыттыгастаах киһи буоларынан, ыһыллыбыт үлэлэри чуолкайдьааха наада. 2003-2011сс. култуура управлениетын начальнига Д.Д.Попов дьаһалынан, бу хайысханан үйэтиги үлэтэ сааһаламмыта. Суруун-бичигин Г.Д.Ефимов кэс суругунан сирдэтэн, түөйэ олохтоохторун көрсөн, сөбүлэһиннэр ылан, мин онорбутум. Республикаттан 250000 солкуобай ылан, очоттооһу улууспут баһылыга И.Н.Аммосов көмөлөһөн, Чулымтан кытархай өһнөөх көһөнө таас аһаһтаран, Д.Д.Попов бэйэтэ баран аһаһыта, суруун-бичигин худуоһунньук В.Н.Дьячковскайга чочуйтаран, 2005 сыллаахха күн-түгүнүн тэһнээр күнүгэр, ахсынны 22 чыһылыгыгар Куданса кыстыгар Дьуойаа таһааран ахсыа буолан туруорбулут. Быһыл орубуна уон сыла буолар. Сирин таларбытыгар Н.И.Слепцов-Сылык көмөлөстүтэ. Түөйэттэн төрүттээх М.М.Пермяков сирдэйт, былыргытын тугу билэринэн кэпсээн, транспорт буларга көмөлөһөн, кэлин Дьуойа илин баһыгар бэйэтэ үбүлээн, бэйэтин биригэдэтинэн Ураһа туруоран, сылдыар дьон сүгүрүйэн аһар сирин ситэрибэ. Бу мэнэ тааһы туруорарбытыгар П.М.Яковлев кыттыан баһарарын истэн, кинини үөрүүнэн илдэ тахсыбыллыт. Оно Дмитрий Дмитриевич хас да сыллаах

Улуу Кудансага үлэбит түмүгүн сырдатар ыстатыйа суруйарыгар этии онорбута. Гаврил Михайлович бастаан «Сага олохо», онтон 2006 сыллаахха олунуу ый 9-16 күнүгэр «Сага сира» хаһыат 23, 24 №№-гэр бэйэтин көрүүтүнэн "Өбүгэбит Улуу Куданса" - дьин бэртээхэй ыстатыйаны суруйан таһаартарбыта. Биһиги кинини бу болпуруоска сүрөһүнэн-быарынан ыһалдыааччы, биһир суолталаах көбүлэһкэ, өй-санаа көмөлөһөөччүтүн быһыһытынан ыһыабыт. 2013 с. бу үлэ икис этабын «Олонхо на перекрестке времен - священная тропа» - дьин ааһтан, ситэрэн оноруохтугун баһаран, эмиз үп туруорсан көрүлүт да, кыаллыбатаа. Ис хоһоно Г.Ф.Нохтинскай марафонна сүүрэр дистанциятын Дьуойанан эргитэн, ол тухары олонхо бухатырдарын геройдарын маһанон-оһуллубут скульптурнай уобарастарын ытык эргирин ахсын туруортаан, тахсар аартыкка М.В.Дьячковскай этиитинэн, аарка онорон ситэриллэхтээх этэ. В.В.Гуляев салалтатынан, бу үлэ сааһаланан иһэн тохтоон хаалбыта. Бу сылларга ити ыһыллынан элбэх киһи сылдьан, сүгүрүйэн аһарын олохтоохтор бэлэтииллэр.

Култуура эйгэтин биһир үйэлээх-хайалаах үлэтинэн "Аарыгыгар абыс айан аартыга" - дьин нэһилиэктэргэ баар ытык сирдэринэн историческай өйдөбүннүктэринэн туристическай маршруттары оноруу этэ. Ол кырааһы үөрэтигэ олус туһалааһын гимназия, Хатылы, Холтобо үөрэнээччилэрин сырыылара да кэстээбэ. Ити түмүгүнэн методическай кинигэлэр тахсыбытара, республикага биһирэммиттэрэ. Угуу сааһалаһыннар умуллан хаалбаттарыгар, олохох киһирэн үлэни туралларыгар баһарыа этибит. Улуу Кудансаны саха Прометейга дьин өбүгэлэригэр аһаһабытара. Ытык сир Маһаайы аһаһа ситтэ-хотто. Онон Г.Д.Ефимов эппит тылларын сыта-тура толкуйдаан, "Сүгэ холлоторун, сүбэ хотор" диилэрмин, 5 сыл буола-буола Улуу Куданса аатынан Боотурускай улуус ыһааһын ыһааха баар этэ. Ырыа-тойук, хоһоон, атын да айар үлэ көрүннэрэ онтон ситимнээн тахсан, сиплэтэх үлэ-хамнас ситэн иһиэ этэ... "Сага олохо" сонун, наадалаах сыһыарыы аһыллыбытынан, аһаһааччылары эбэрдалээн туран, сөптөөх кэмнэ, сөптөөх ыстатыйа тахсан, култуурунай нэһилиэстибэ, үйэтиги болпуруостара наука дьонун көмөтүнэн, оннун булан иһаригэр эрэһэбит. Ытык мааны дьоннорбут эппит, кэс тыллара олохох киһирэтитэн, ис туруктут, сүрбүт күүтүрүө, байыа, кэлэр кэнээри ыһаһыт билигэ-нөрүүгэ дьиниэ дьин туран, Г.Д.Ефимов 1997 сыллаахха муус устар 29 күнүгэр «Кыым» хаһыаһа тахсыбыт ыстатыйатын билсэргитигэр ыһырабын.

Улуус бочуоттаах олохтооһо В.Д. ПИНИГИНА.

КУДАНСА УЛУУ КИИИ

Куданса дьон көмөй? Кэһи дуу, уобарас дуу? Улуу Куданса дьон П.А. Ойуунускай сэлэн Боотурускай улуус дьонун төрүттэр баар дьин онорон аастыл киһиэхэ аһаммыт. Сэлэнгэ олоһуругар айымны дьин автор хос быһаарыһа да этэр. Сэлэн Болю «Литературная энциклопедия» саха олоһо дьон 1994 с. «Бичик» нэһилиэн бөһөтүтөн таһаарбыт кинигэтигэр Уог Айах Куудунса туһунан 80, 105, 177, 187, 238 стр. суруллубут. Онон Уог Айах Куудунса оруола баһылыга дьогор. «Уустар» дьон тоһоһо Боотурускай улуус олоһор «Боотурускай ууһа» Болю Куудунса, Күүкүйдэр, Уог Айах Куудунса, онтон «Хатылы ууһа» дьон тусга арааһар дьоммит. Сэлэнгэн көрөккө, нуучча кэлэн иннинсиги саха баһыллара ыһаах ыһыллара. Таатта-Боотур ууһа Уог Айах Куудунса баай ыһаахыһыра дьоммит. Баһас Моңдүсөн (Мааллааа олоһууга киһи) дьон Дьыһын күтүөтүтэн 5 уол оһо тороон 5 Хатылы ууһун

төһөтүтэр. Хатылы төһөтүтэр: Кытааһа, Болтоно, Анчааар, Уока, Олоһуун, Төһөй, Чыһытты дьоммит. Ол аһа 7 төһөтүтэр төһө биһир. Түмүк - Уог Айах Куудунса дьон дьоммит баар буола сылдьыбыт киһи, оруола баһылыга, уһаан баһыһаах, баай, ыһаах ыһар, хатылылар төрүттэрэ, тылаах-өстөөх уог айаһаах, сыһыа киһи эбит. Уог айах дьоммит аһаһаабыттар.

Федот Захаров «Боотурускай улуус сахаларын төрүт - уустар» (документальнай очерк) дьон Чуралчыга 1993 с. бөһөтүтэммит кинигэтигэр 5 с. «Боотур уустар» дьон көрүгэр суруйбут: «Быһаарыа оһугаларын 2 аһа ууһугар арааһааа оһо XVII-с үйөһүгэ маһаһы аһаа иннинтэһиригэр «Боотурускай и хатылыһы» дьон арааһылаһыа эбит. Боотур аһаһан ууһугар болууртар, онтон Хатылы ууһугар хатылылар, хаһаарлар, чакырдар киһирэлэр. Саамай

эрдэтэһи номохох киһирбит киһиһи Уог Айах Куданса буолар. Кини туһунан П.А. Ойуунускай «Улуу Куданса» дьон сэлэн-номоку суруйбута. Ити сэлэн-номоку таһаарыа Петр Богданович Сипцов дьон I Дьомосон киһиэ суруйан бэрэбит. Дьон сэлэнгөн, Куудунса тоһус уһааах, тоһус кыһаһааһуу баай сирдэһиһи олоһууга. Баайа баһыһаах, бэрэ баһарыһыа үөһө доһууу кыта уруурһаһаары Чыһаар Таас оһуулу кыһаһаарыт. Ол сэлэнгэр-сэлэнгэр аһаа уһаа, аһаа кыһаа уууу-сүбүу оһон хаһыһаар. Арай саамай кыһа Аан Оруһой дьон уһаа тылааһаах оһуууга. Ол уһаһан Аан Таһаһай уһаһа Баһас Моңдүсөн дьон уһаһаар төрөһүттэр. Кэлин киһир ыһаһаар бэрэһиһ дьон үөһэһ-тэһиһи бэрэһиһ. Номохох Аан Таһаһай аһаа киһир да, киһиһуһан тух даһаһа сэлэн хаһыһаах Аан Таһаһай уһаа Уог Айах

баай нууччалар кэллэһиригэр баар киһи эбит. Кини уһаһаар Аһааар Нямпаах, Уруу Баһааһааһаа сэлэнгэ-номохох үүһүк киһирбит дьон. Нямпаах (Номохох Оһоһ) XII-с үйө 40-с сыһыһыгар хайыһы-үйөһө киһиэхэ буһаһуу уһааа ор кэһи көрөһиһиһи.

Баһас Моңдүсөн хос сэлэн Кытааһа Баһы. Ону хатыһаа эрэ сэлэнгит сыһаа кэһиһи Г.В. Космополит уһаа Сэлэн Болю Аһааар Нямпаах Уруу Баһааһаа уһаа Кытааһа Баһы буһаһаар, Баһас Моңдүсөн оһуууру дьон аһаһааһыттар дьир. Баһас Моңдүсөн Дьыһын күтүөтэ, Түөһө хоту оһуууга Мааллаа дьон аһаһаа оһуууга. Кинигэһи I Хатылы дьон ууһаһыттар. Уөгэй ыһаһаарыттан үө Хатылы дьон ууһууһуу. Куудунса быһаарыттан чакырдар, хаһаарлар ууһаһыттар. Оһон Боотур Ууһа уһаа Боотур дьон, кинигэһи болуурһаар ууһууһуу. Болуур

сэлэн Болю Күүлүсөн нууччалар кэллэһиригэр, баай киһи эбит (Кулиан Булаһов). Кини 1647 с. оһууга. Күүлүсөн үө уһаһаа. Хомоһ уһаа Олоһоһон дьон сэлэнгэ-номохох үүһүк киһирбит дьон.

Федот Захаров суруйарыттан, Куудунса эһиһи бичиги төрүтүт буһаар. Кини оһуууга сирэ Тааттаһан арааһааһи Түөһө үрэх хаһаа оһуууга Таатта дьон Майы Баһы, онтон кэһиһиһи киһирбит Чыһаар Таас оһууу хоту Кытааһаа оһуууга үһу. Оһон Күтүһах баай оһуууга сирэ эһи Түөһө - Оһуууга, оһиһи кыһыһи киһир сирэ - Маһыһа Аммита. Баһы баһаарыттан 5 хатыһаар оһуууга сирэ арааһаах дьон Таатта эһи, уу киһиһи сыһаар Амма оһуу эһи сирдэх буһаһи эһиһиһи оһуууга. Ол кыһаһааһаа оһуууга баһаһаар оһууу киһи уһаһи кэһиһиһи. Ити кураһи айыһааһаа улууска уһаһаа сүүһиһиһи, аһаһи оһуууга буһаһи.

